

Pomagać czy nie pomagać? Opiekun spolegliwy – moralny wzór Tadeusza Kotarbińskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Tadeusz Kotarbiński, *Poezje wybrane*, Warszawa 1984, s. 81.
- Źródło: Tadeusz Kotarbiński, *Poezje wybrane*, Warszawa 1984, s. 80.
- Źródło: Tadeusz Kotarbiński, *Poezje wybrane*.
- Źródło: Tadeusz Kotarbiński, *Poezje wybrane*, Warszawa 1984, s. 152.
- Źródło: Tadeusz Kotarbiński, *Poezje wybrane*, Warszawa 1984, s. 52.
- Źródło: Tadeusz Kotarbiński, *Opiekun spolegliwy*.

A close-up photograph of a pair of hands cupped together, holding several clear, faceted crystals. The crystals vary in size and shape, some showing distinct facets and others more irregular. The hands are positioned with the palms facing upwards, and the background is dark and out of focus.

Pomagać czy nie pomagać? Opiekun spolegliwy – moralny wzór Tadeusza Kotarbińskiego

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Etyka zewsząd nas otacza. Wystarczy włączyć telewizor, otworzyć gazetę lub stronę internetową z jakimś materiałem publicystyczno-dziennikarskim. Przeczytasz lub usłyszysz pojęcia, które wprost odwołują się do ważnych wartości, np. sprawiedliwości, uczciwości, honoru, przyzwoitości, czci. Nierzadko będą one ujęte w toposie *ubi sunt*, a więc jako takie, które kiedyś miały się dobrze, były mocno osadzone w świecie ludzkim, a dziś z takim wysiłkiem tak nieliczni je praktykują. Łatwe jest uprawianie etyki jako narzekania na wyjałowienie świata współczesnego z tego, co naprawdę ważne, a co samemu, jako strażnikowi świetlanej przeszłości, się reprezentuje. W przypadku społeczno-politycznych ambicji daje ponadto możliwość perswazyjnego oddziaływania w postaci obietnicy, że się jest gotowym ten porządek moralny reaktywować, przywrócić w miejsce chaosu i nihilizmu, a przynajmniej ubóstwa moralnego. O wiele trudniej jest nie moralizować, ale zdawać sobie sprawę, że bycie człowiekiem przyzwoitym jest nieustającym wyzwaniem. Wyzwaniem z powodu posiadanych przez nas słabości, a nawet wad, charakteru, wyzwaniem z powodu ekonomicznych uwarunkowań świata, w którym żyjemy, wyzwaniem z powodu możliwej złej woli innych ludzi, która bywa niebezpieczna. Możemy sobie

tylko wyobrazić, że nie było łatwiej i lepiej być dobrym człowiekiem, gdy ludzie zabijali się w nieustających wojnach; przyzwoitość nie była także na wyciągnięcie ręki, gdy totalitaryzmy ćwiczyły ludzi w zdradzie i strachu. A jak jest dziś?

Z perspektywy czasu potrafimy rozpoznać, że nieudzielenie pomocy ludziom w najwyższej potrzebie jest aktem nieprzysparzającym nikomu chluby. Gdy w dodatku ten brak pomocy jest motywowany potrzebą ochrony własnych zasobów materialnych, odczuwamy oburzenie i żal. Gdy brakowi wsparcia towarzyszą moralne usprawiedliwienia własnej obojętności – poziom niegodziwości wzrasta w naszych oczach. Wszystko to jednak staje się etycznie jasne z perspektywy czasu, gdy na pomoc jest już od dawna za późno.

Według Tadeusza Kotarbińskiego człowieczeństwo zasadza się na aktywnej, spolegliwej opiece. Filozof przeżył dwie wojny światowe, okres stalinizmu i kolejne dekady Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej – i myślą, i działaniem budował wzorzec opiekuna spolegliwego. Być może warto zadać pytanie, czego by nauczał w czasach tzw. kryzysu uchodźczego. Niewykluczone, że uzyskanie na nie odpowiedzi nie zajmie nam wiele czasu. O wiele trudniej zapewne przyjdzie nam odpowiedzieć sobie na kolejne: Czy w czasach kryzysu uchodźczego chcemy i jesteśmy gotowi być ludźmi czcigodnymi?

Twoje cele

- Poznasz podstawowe informacje z biografii Tadeusza Kotarbińskiego.
- Zapoznasz się z koncepcją etyczną autorstwa T. Kotarbińskiego o opiekuństwie spolegliwym.
- Poznasz znaczenie pojęć: etyka niezależna i etyka minimalistyczna.
- Zinterpretujesz poglądy T. Kotarbińskiego o opiekunie spolegliwym i porównasz różne sposoby działania z regułami działania opiekuna spolegliwego.
- Ocenisz wybrane sytuacje z perspektywy wytycznych charakterystycznych dla „oczywistości serca”, czyli wrażliwości etycznej w ujęciu T. Kotarbińskiego.

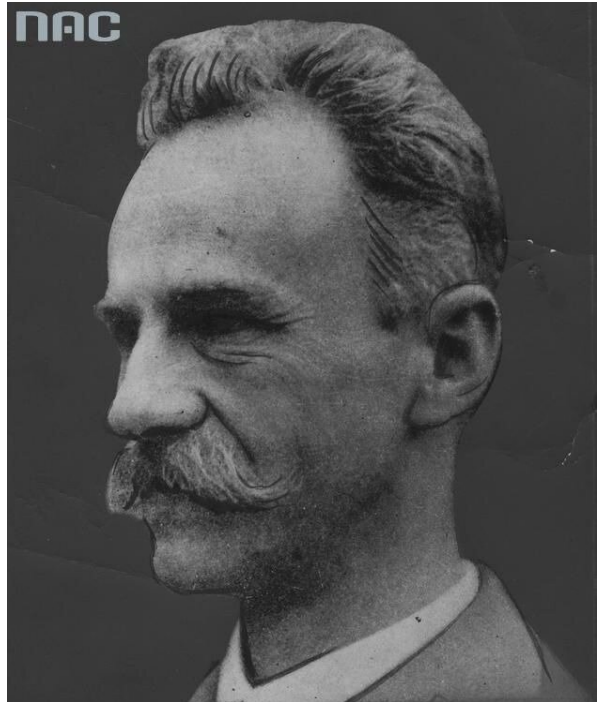
- Porównasz przekonania o źródle poznania moralnego T. Kotarbińskiego z przekonaniem wcześniejszych od niego filozofów.
- Podasz trafne przykłady przekonań właściwych dla etyki niezależnej.
- Zinterpretujesz fragmenty literackiej twórczości T. Kotarbińskiego ze względu na zawarty w nich przekaz etyczny.
- Podasz przykłady realizacji przez bohaterów literackich lub filmowych wybranych wartości etycznych cenionych przez T. Kotarbińskiego,

Przeczytaj

Tadeusz Kotarbiński

Urodził się w Warszawie, w 1886 roku. Ukończył filozofię na Uniwersytecie Lwowskim, gdzie studiował pod kierunkiem Kazimierza Twardowskiego, a w 1929 roku został profesorem Uniwersytetu Warszawskiego; członek szkoły lwowsko-warszawskiej. Podczas wojny uczestniczył w tajnym nauczaniu. W latach 1945–1949 był rektorem Uniwersytetu Łódzkiego, który organizował. W latach 1957–1962 przewodził Polskiej Akademii Nauk, z kolei w latach 1960–1963 Międzynarodowemu Instytutowi Filozoficznemu. Zmarł 3 października 1981 roku. Był wszechstronnym badaczem

filozoficznym: jest autorem ontologicznej koncepcji [reizmu](#); sformułował etykę opiekuna społecznego, w [prakseologii](#) postulował realizm praktyczny, czyli stawianie sobie celów możliwych do osiągnięcia; zajmował się również historią filozofii oraz logiką. Na studentów i współpracowników oddziaływał nie tylko wybitnym dorobkiem intelektualnym, ale też był postrzegany jako autentyczny autorytet moralny. Jakkolwiek był aktywnym i sprawnym działaczem organizacyjno-naukowym w powojennej Polsce, nie zmierzał do celów kosztem moralnych kompromisów.

Tadeusz Kotarbiński

Źródło: domena publiczna.

Człowiek czcigodny

Jak Tadeusz Kotarbiński charakteryzował człowieka czcigodnego? Jako najważniejsze profesor wymienia następujące cechy osoby zasługującej na szczególny szacunek:

- wrażliwość na cudze cierpienie, cudzy ból – co jest kwintesencją dobrego człowieka;
- odwaga – dzielny człowiek potrafi się narazić dla dobra tego, kogo ma pod opieką;
- uczciwość – osoba taka dotrzymuje słowa, jest wiarygodna, nie zawodzi pokładanego w niej zaufania;
- wytrwałość – nieuleganie pokusom i chętkom, które mogłyby zawrócić człowieka z raz obranej drogi moralnej.

Człowiek czcigodny to opiekun spolegliwy, bo w moralnym zobowiązaniu opieki, czyli wsparcia w ludzkiej walce z zagrażającym zewsząd człowiekowi cierpieniem, wyraża się – zdaniem T. Kotarbińskiego – doświadczenie etyczne człowieka.

Etyka niezależna

Van Gogh, *Miłosierny Samarytanin*, 1890.

Co tak bardzo potrafi przyciągać nasz wzrok, że odwracamy się od drugiego człowieka w potrzebie?

Źródło: domena publiczna.

Etykę T. Kotarbińskiego określa się jako etykę niezależną. Autor „Medytacji o życiu godziwym”, wskazując na uznane przez siebie za godne czci formy zachowania ludzkiego, nie uzasadnia ich racjami metafizycznymi lub religijnymi. Jednak treści etyki opiekuństwa spolegliwego są bardzo zbliżone do ewangelickiej etyki miłości bliźniego.

Kotarbiński nie odrzucił chrześcijańskiej etyki, w jakiej został wychowany, ale nie uważał, że nakazy, które z niej wynikają, muszą mieć uzasadnienie religijne. Odrzuciwszy racje i tezy metafizyczne, odwoływał się do intuicji moralnych, które nazywał oczywistością serca. Był przekonany, że pewne odczucia moralne mogą być oczywiste dla ludzi odmiennych światopoglądów, kultur czy czasów. Zakładał, że ludzkie sumienie kształtuje się poprzez uczestnictwo w życiu społecznym. Życie człowieka jest nieustannie zagrożone, zarówno przez siły przyrody, jak też przez działania innych ludzi, dlatego pierwszym wymogiem moralnym dla człowieka jest pomoc osobie, która tej pomocy potrzebuje. I sytuacja bycia w potrzebie jest – wg Kotarbińskiego – sytuacją uniwersalną człowieka, niezależną od czasów i miejsc, w których on żyje. Dlatego etyka oparta na nakazie wsparcia i pomocy temu, który jest w potrzebie, jest etyką uniwersalną. I nie ogranicza się wyłącznie do naszych podopiecznych, wobec których podjęliśmy pewne zobowiązania, ale mamy powinność opiekuństwa spolegliwego wobec każdego bliźniego, w tym nieprzyjaciela, dla którego sytuacji nasze zachowanie może mieć znaczenie. Na tym polega dojrzałość moralna. Uczymy się jej dzięki trosce o najbliższych, ale właściwa jej postać to taka, w której dotyczy ona każdego człowieka. Oczywiście dojrzałość moralna nie uwalnia nas od przeżywania konfliktów – gdy zobowiązania moralne mogą być sprzeczne, wówczas należy odwołać się do sumienia. Jednak nigdy nie można traktować przedmiotowo człowieka ani zdawać się na nienawiść do niego, dlatego T. Kotarbiński był przeciwnikiem kary śmierci. Etyka niezależna oznacza więc uznawanie określonych wartości i zasad działania moralnego niezależnie od metafizycznego, w tym religijnego, ich uzasadnienia. Etycy formułujący takie propozycje normatywne uzasadniają je odwołaniem się do antropologii (np. szczególnych właściwości natury ludzkiej lub określonej władzy poznawczej, jaką dysponuje człowiek).

Zapoznaj się z treścią wywiadu Tadeusza Kotarbińskiego.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DCS1I6zRC>

Cytat z wywiadu Tadeusza Kotarbińskiego, zaprezentowanego w programie telewizyjnym Tomasza Jaworskiego pt. *Ku wewnętrznej pogodzie* z 1986 roku.

Nagranie dźwiękowe z fragmentem wywiadu Tadeusza Kotarbińskiego

Tadeusz Kotarbiński, Tomasz Jaworski, *Ku wewnętrznej pogodzie*

„Wszystko jedno, czy ktoś jest materialistą, czy idealistą, czy ma nadzieję, że po zgonie biologicznym jeszcze dalej będzie trwało jego życie, czy też nie wierzy w życie pośmiertne tak zwane. Wszystko jedno, czy skłonny jest mniemać, że wszechświat jako całość rządzony jest przez jakąś wolę kierowniczą, czy też nie ma takiego przeświadczenia. Od tych różnic w przekonaniach światopoglądowych oceny moralne rozumiane tak, jak to próbowałem wyłuszczyć, są całkowicie niezależne. Nasze sumienie pozwala nam w tych wszystkich sprawach zajmować stanowisko takie same niezależnie od światopoglądowych różnic i to jest wielka wartość społeczna ocen moralnych i odpowiedzialności moralnej. Ona ludzi może bardzo i w bardzo ważnych sprawach jednoczyć.”

Etyka minimalistyczna?

Tadeusz Kotarbiński określał sformułowany przez siebie program etyczny jako [minimalistyczny](#) – nie oczekiwał rekordów, ale solidności. Zamieniał wielkie hasła etyczne na skromniejsze formuły: „kochaj drugich” na „wyzbądź się nienawiści do drugich, a przynajmniej nie kieruj się nienawiścią w działaniu”; „uszczęśliwaj innych” na „obowiązkiem jest walka z cudzym nieszczęściem”. I choć cele przed człowiekiem czcigodnym stawiał – zdawałoby się – zwyczajne: nie kłamać, nie oszukiwać, nie opuszczać w potrzebie, to nierzadko są to cele wymagające zaangażowania czy nawet heroizmu, gdy np. bycie przyzwoitym wyraźnie koliduje z naszymi interesami ekonomicznymi albo dawanie świadectwa prawdzie pozostaje w sprzeczności z ideologią autorytarnego państwa. Głoszenie przekonań i poglądów, w których prawdziwość się autentycznie wierzy, to – wg Kotarbińskiego – szczególnie obowiązek nauczycieli i wychowawców, gdyż inaczej będą wychowywać kłamców (takie oczekiwania wobec nauczycieli żyjących i pracujących w okresie stalinizmu i kolejnych dekad Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej trudno uznać za minimalistyczne). W upadku wartości moralnych widział największy upadek człowieczeństwa i dlatego wierność określonym wartościom uważał za nieusuwalny warunek przyzwoitego życia. Wielkim dramatem jest – wg profesora – świadomość, że jest się osobą niegodziwą. Uzyskanie zasłużonej czci sprawia, że człowiek uzyskuje pogodę wewnętrzną.

Słownik

etyka niezależna

etyka normatywna, która – wedle przekonania jej twórców – nie uzasadnia obowiązywania określonych norm i wartości poprzez odwołania do teorii metafizycznych lub religii, ale odwołuje się do doświadczenia ludzkiego poddanego racjonalnej refleksji

etyki minimalistyczne

systemy normatywne, które formułują podstawowe wymagania moralne wobec człowieka, nie formułują złożonych i skomplikowanych celów etycznych

oczywistość serca

określenie T. Kotarbińskiego na intuicję moralną, która – wg niego – była uniwersalnie doświadczana przez ludzi niezależnie od miejsca i czasów, w jakich żyli lub żyją

prakseologia

(gr. *práxis* – działanie, czynność; *lógos* – słowo, nauka) dział filozofii zajmujący się warunkami sprawnego działania

reizm, konkretyzm

(łac. *res* – rzecz) ontologiczna koncepcja, według której jedynymi istniejącymi przedmiotami są jednostkowe materialne rzeczy

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka. W tekście narrator wspomina o pewnej hipotezie. Określ jej rolę w wywodzie T. Kotarbińskiego. Jak się do niej ustosunkujesz? Zapisz odpowiedź.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P166jBIM4>

Tadeusz Kotarbiński

Opiekun spolegliwy

Cóż to za dziwne słowo „spolegliwy”. Nie słyszy się go w polszczyźnie literackiej. Ale pono rozbrzmiewa na Śląsku. Czy to kalka z niemieckiego *zuverlässig*, czy raczej termin domorosłego chowu, mniejsza o to; dość że potrzebny, a przynajmniej przydatny dla oznaczenia kogoś, na kim można polegać. Opiekun wtedy jest spolegliwy, kiedy można słusznie zaufać jego opiece, że nie zawiedzie, że zrobi wszystko, co do niego należy, że dotrzyma placu w niebezpieczeństwie i w ogóle będzie pewnym oparciem w trudnych okolicznościach.

Gdy znaczenie słowa „spolegliwy” wymagało zasadniczych wyjaśnień, termin „opiekun” nie nastroczał zapewne i nie nastrocza żadnych interpretacyjnych wątpliwości. W mniejszym krótkim roztrząsaniu pragniemy jednak nadać mu sens szerszy niż ten, który posiada w mowie zwykłej. Idzie tu nie tylko o osoby, które opiekują się np. dziećmi, starcami, pacjentami albo sprawują opiekę prawną nad kimś niepełnoletnim. Opiekunem będzie dla nas każdy, kto ma jako zadanie dbać o kogoś poszczególnego lub o taką czy inną gromadę istot, pilnując takiego lub innego ich dobra.

Z opiekunstwem rozumianym w ten sposób łączą się określone postulaty jego sprawowania i właśnie w słowie „spolegliwy” streszczają się one niejako i znajdują

swój wyraz najzwężlejszy, najbardziej lakoniczny. Ujęte mniej węzłowato przedstawiają się one chyba, jak następuje:

W pełni dbać o sprawy cudze może ten tylko, kto jest usposobiony życzliwie względem podopiecznych, nadaje się więc na opiekuna bodaj najbardziej człowiek dobry, o dobrym sercu, wrażliwy na cudze potrzeby i skłonny do pomagania.

Ale aktywność do tego potrzebna wymaga energii działania i dyscypliny wewnętrznej. Nie podobna wszak polegać na opieszalcu ani na nałogowcu, ani na kimś, kto łatwo odbiega z gościńca na manowce przy lada pokusie. Trzeba umieć narzucić sobie trasę postępowania i wytrwać, trzeba umieć panować nad sobą i nieraz dać z siebie maksimum możliwego wysilenia. A dalej, w przypadku niebezpieczeństwa, nie wystarczy dyscyplina jako opanowanie dezorientacji grożącej skutkiem niepokoju. Trzeba nadto opanować lęk. Sprawowanie dzielnego opiekuństwa wymaga odwagi, oczywiście w różnym stopniu, zależnie od natężenia grozy, więc wcale nie zawsze, nie stale. Piastunka pilnująca maluchów w ogródku jordanowskim mało miewa okazji do okazywania męstwa z racji tej swojej funkcji. Ale Janusz Korczak znalazł się w innej sytuacji: jako dzielny, spolegliwy opiekun poszedł na śmierć, by do końca wypełnić zadanie dobrego piastuna dzieciarni. I oto przykład bohaterstwa. Bywają bowiem sytuacje domagające się bohaterstwa od kogoś, kto miałby zasłużyć na nazwę spolegliwego opiekuna, a takich sytuacji nie skąpią czasy wojen zewnętrznych i domowych, czasy, w których mamy zaszczyt i przyjemność istnieć, choć wolelibyśmy z pewnością inne zaszczyty i inne przyjemności.

Odwaga cywilna jest poszczególnym przypadkiem odwagi i w równej mierze obowiązuje spolegliwego opiekuna. Np. gdy go pytają, albo i z własnej niezbędnej inicjatywy, choć go nie pytają, powinien on dać świadectwo prawdzie, broniąc swych podopiecznych, chociażby takie zeznanie ściągało na niego niechęć i represje ze strony środowiska lub możliwych osób.

Prawdomówność w takich sytuacjach, okupowana narażaniem się na utrudnienia i przykrości, nie wyczerpuje postulatów sprawiedliwości, cnoty należącej do charakterystyki spolegliwego opiekuna. Sytuacje w tej dziedzinie w pełni znamienne powstają dopiero wtedy, gdy przedmiotem opieki jest jakaś zbiorowość indywiduów i kiedy powstaje zagadnienie słusznego podziału świadczeń na ich rzecz i wymaganych od nich świadczeń na rzecz takich lub innych instancji.

Opiekun musi baczyć wówczas, by nikt nie poczuł się pokrzywdzony przez jakieś niesłuszne negatywne wyróżnienie.

Oto poczet znamion charakterystyczny jako całość dla motywacji spolegliwego opiekuna. Wyliczywszy je, zwracamy się z prośbą do czytelnika, by zechciał sprawdzić własnym namysłem naszą hipotezę, która głosi, że sumienie porządných ludzi jako takich domaga się postępowania wedle podobnej motywacji; że — innymi słowy — za to kogoś szanujemy i czcimy, a za przeciwnie dążenia i czyny piętnujemy wyrokiem hańby i pogardy, a więc za okrucieństwo, marazm, tchórzostwo, nieuczciwość, nieprawość. Wprawdzie słyszy się nieraz, iż w różnych ustrojach społecznych i w różnych epokach sumienie podszeptuje różne dorady i powściągi. Zgoda na to, ale czy nie jest tak, że te różnice sprowadzają się do wysuwania na pierwszy plan raz jednych, kiedy indziej innych składników owego zespołu cech znamiennych, zwłaszcza gdy okoliczności zmuszają do wyboru, np. do praktykowania energii przede wszystkim z odsunięciem na dalsze miejsce względów, które dyktuje dobre serce, np. w bojach tragicznych, bojach na śmierć i życie.

Bo wzorzec porządnego człowieka, czyli — wedle naszego rozumienia — opiekuna spolegliwego nie spadł z zaświatów ani nie jest jakimś echem niezmiennego ideału bytującego w rejonach czystych idei. Ukształtował się on w walkach obronnych, a stąd jego aspekt dwoisty: sentymentu dla istot bronionych i walorów składających się na waleczność w stosunku do sił grożących istotom podopiecznym. A niestety, w dotychczasowych dziejach ludzkości ludzie musieli bronić ludzi głównie przeciwko ludziom. Na szczęście jednak ludzie napadali na ludzi nie dlatego bodaj najczęściej, by uczynić zadość zachłannej agresywności, lecz dlatego, by zapewnić swoim podopiecznym, dzieciom i żonom, byt znośny, gdy jednym trzeba było odbierać rzeczy potrzebne, aby inni mogli ich mieć dość. W tych warunkach urobiona motywacja nabrała wielkiej goryczy. Człowiek dobry, kochający bliskie mu istoty i porywający za oręż w ich obronie, jest tragicznie świadom tego, że ci, których zwalcza, podobni są do tych, kogo broni, np. dzieci nieprzyjaciela — to także warte kochania dzieci, jak dzieci jego własne, i że nieprzyjacieli broniący swoich, godzien jest za to sympatii i szacunku. I oto dobre serce porządnego człowieka zaczyna promieniować uczuciem na wszystkie istoty godne umiłowania, co więcej, na wszystkie istoty zdolne do przeżywania cierpień, i jego marzeniem jest, by świat był tak urządzony, żeby nikt nikomu nie był zmuszony zadawać ciosów sprowadzających nieszczęście, lecz żeby wszyscy wszystkim

wzajemnie dopomagali w obronie przed klęską. Skoro przyrody, zgoła inaczej urządzonej, przerobić na taką nie sposób, pragnie on uczestniczyć jak najgorliwiej w podobnym urządzeniu ludzkości... W obecnych, dalekich od tego warunkach, czuje się serdecznie zniewolony do niewyrządzania nieprzyjacielowi zła ponad niewątpliwą konieczność wynikającą z obowiązku obrony tych, których obrona spoczęła na jego barkach.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Ułóż pytanie dla kolegi lub koleżanki dotyczące treści audiobooka.

Question: ...

a. ...

b. ...

c. ...

d. ...

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przyporządkuj do dwóch grup wyrazy bliskoznaczne do słowa „spolegliwy”.

Wyrazy zbliżone do jego współczesnego sensu
potocznego:

Wyrazy bliskie znaczeniu, w jakim występuje ono
w myśli Kotarbińskiego:

posiadający silny charakter

godny zaufania

uległy

pozbawiony silnego charakteru

wiarygodny

wytrwały

niekonsekwentny

niekonfliktowy

Ćwiczenie 2

Uzupełnij tekst właściwymi pojęciami.

„Bo wzorzec porządnego człowieka, czyli – wedle naszego rozumienia – opiekuna nie spada z zaświatów ani nie jest jakimś echem ideału bytującego w rejonach czystych idei. Ukształtował się on w walkach obronnych, a stąd jego aspekt dwoisty: sentymentu dla istot bronionych i walorów składających się na w stosunku do sił grożących istotom .

Źródło: T. Kotarbiński, *Medytacje o życiu godziwym*, Warszawa 1986.

waleczność

podopiecznym

radykałnego

altruizm

litości godnym

niezmiennego

heroicznego

spolegliwego

Ćwiczenie 3

Spośród wymienionych poniżej miejsc zaznacz te, gdzie intuicje moralne w określonym czasie wyrażały się w zupełnie innych przekonaniach o tym, co jest moralnie oczywiste, niż *oczywistość serca* T. Kotarbińskiego.

☐ Cieśnina Sycylijska – październik 2013 r.

☐ Sparta VII w. p.n.e.

☐ Piwnica domu rodzin Skoczylasów i Kosiorów w Rekówce – II wojna światowa (do dnia 6 XII 1942 r.)

☐ III Rzesza

Ćwiczenie 4

Wśród poniższych zdań zaznacz te, w których popełniono błąd **ekwiwokacji** (błąd logiczny polegający na użyciu w jednej wypowiedzi jednego słowa w różnych znaczeniach).

☐

Opiekun spolegliwy wykazuje się spolegliwym charakterem niezależnie od okoliczności, nie ulega chimerycznym zachciankom ani własnym słabościom.

☐

Opiekun spolegliwy to koncepcja etyczna Tadeusza Kotarbińskiego.

☐

Opiekun spolegliwy troszczy się o podopiecznych i spolegliwie reaguje na ich występki.

☐

Bądź trochę spolegliwszy wobec twojej siostry, przecież koncepcja opiekuna spolegliwego jest autorstwa filozofa ze szkoły lwowsko-warszawskiej, twojej ulubionej.

☐

Franek jest spolegliwy – nikt nie widział, by kiedykolwiek kłócił się z żoną.

Ćwiczenie 5

Spośród poniższych postaci zaznacz te, których działalność wychowawczą i opiekuńczą można uznać za realizację wzorca opiekuna spolegliwego.

☐

Juliusz Słowacki

☐

Jean Jacques Rousseau

☐

Janusz Korczak

☐

ks. Jan Kaczkowski

Ćwiczenie 6

Wśród poniższych zdań zaznacz te, których nie mógłby wypowiedzieć zwolennik etyki niezależnej.

☐ Bóg zakazał cudzołóstwa i dlatego należy być wiernym w małżeństwie.

☐ Opiekuj się dziećmi tak, by wyrosły na porządnym ludzi.

☐ Transcendentnie istniejące wartości domagają się urzeczywistnienia w świecie empirycznym.

☐ Czcij ojca swego i matkę swoją.

☐ Nie czyń drugiemu, co Tobie niemiłe.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z fragmentami wierszy Tadeusza Kotarbińskiego, a następnie podaj cechy, które zostały w nich opisane. Do każdej cechy dopisz jednego bohatera literackiego lub filmowego, który, w twojej ocenie, posiadał ją w stopniu znacznym. Następnie odpowiedz na pytanie, czy któryś spośród wskazanych przez ciebie bohaterów był opiekunem spolegliwym.

” Tadeusz Kotrabiński

Opiekun spolegliwy

Żyć rozumnie. Odrzucić złudne opowieści.

Trzeźwo sądzić. Z ponętnych urojeń wyzdrowieć.

I temu tylko ufać, co zawrze w swej treści

Dostarczona empirii, rozwagi odpowiedź.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D15PKi7jP>

Nagranie dźwiękowe z fragmentem wiersza Tadeusza Kotarbińskiego.

Źródło: Tadeusz Kotrabiński, *Opiekun spolegliwy*.

☐ rygoryzm

☐ rozwaga

☐ sprawiedliwość

” Tadeusz Kotarbiński

Poezje wybrane

Ostrożnie z kofeiną, gdyż sen spędza z powiek,
Źle też, gdy alkoholem odurza się człowiek,
Lecz nade wszystko strzeżmy się wody sodowej,
Ona bowiem najmocniej uderza do głowy.

Źródło: Tadeusz Kotarbiński, *Poezje wybrane*, Warszawa 1984, s. 52.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D15PKi7jP>

Nagranie dźwiękowe z fragmentem wiersza Tadeusza Kotarbińskiego.

☐ wstrzemięźliwość

☐ rozwaga

☐ pokora

” Tadeusz Kotarbiński

Poezje wybrane

Źeś radykał, świergocą dudki na kościele,
Pytam więc, czy to chwalba, czy złośliwe plotki.
Dobrze, jeśli stanowcze stawiasz sobie cele,
Źle, jeśli zapalczywe aprobujesz środki.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D15PKi7jP>

Nagranie dźwiękowe z fragmentem wiersza Tadeusza Kotarbińskiego.

Źródło: Tadeusz Kotarbiński, *Poezje wybrane*, Warszawa 1984, s. 152.

☐ heroizm

☐ wytrwałość

☐ prawdomówność

” Tadeusz Kotarbiński

Poezje wybrane

Wesołe smutki – nazwę tę pochwalę,
Gdyż dwie przyczyny ma ku swej obronie:
Smutek, że radość nigdy nie trwa stale,
Radość, że smutek zawsze ma swój koniec.

Źródło: Tadeusz Kotarbiński, *Poezje wybrane*, Warszawa 1984, s. 81.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D15PKi7jP>

Nagranie dźwiękowe z fragmentem wiersza Tadeusza Kotarbińskiego.

☐ optymizm

☐ cierpliwość

☐ równowaga

Ćwiczenie 8

Wśród poniższych filozofów zaznacz tych, których przekonania o źródle poznania moralnego są bardzo odległe od przekonań T. Kotarbińskiego.

☐ Hume

☐ Platon

☐ Arystoteles

☐ Augustyn z Hippony

Odpowiedz na pytanie, jaka była zasadnicza różnica w przekonaniach na temat źródła poznania moralnego między T. Kotarbińskim a wskazanymi filozofami.

Dla nauczyciela

Autor: Ewa Orlewicz

Przedmiot: Filozofia

Temat: Pomagać czy nie pomagać? Opiekun spolegliwy – moralny wzór Tadeusza Kotarbińskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

13. Filozofia analityczna. Uczeń:

2) charakteryzuje Szkołę Lwowsko-Warszawską na przykładzie osiągnięć jednego z jej przedstawicieli (Kazimierz Twardowski, Tadeusz Kotarbiński, Kazimierz Ajdukiewicz, Tadeusz Czeżowski);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Poznasz podstawowe informacje z biografii Tadeusza Kotarbińskiego.
- Zapoznasz się z koncepcją etyczną autorstwa T. Kotarbińskiego o opiekunstwie spolegliwym.
- Poznasz znaczenie pojęć: etyka niezależna i etyka minimalistyczna.
- Zinterpretujesz poglądy T. Kotarbińskiego o opiekunie spolegliwym i porównasz różne sposoby działania z regułami działania opiekuna spolegliwego.
- Ocenisz wybrane sytuacje z perspektywy wytycznych charakterystycznych dla „oczywistości serca”, czyli wrażliwości etycznej w ujęciu T. Kotarbińskiego.
- Porównasz przekonania o źródle poznania moralnego T. Kotarbińskiego z przekonaniem wcześniejszych od niego filozofów.
- Podasz trafne przykłady przekonań właściwych dla etyki niezależnej.
- Zinterpretujesz fragmenty literackiej twórczości T. Kotarbińskiego ze względu na zawarty w nich przekaz etyczny.
- Podasz przykłady realizacji przez bohaterów literackich lub filmowych wybranych wartości etycznych cenionych przez T. Kotarbińskiego,

Cele operacyjne. Uczeń:

- zna i charakteryzuje główne dyscypliny filozoficzne, opisuje ich problematykę i posługuje się odpowiednią terminologią;
- identyfikuje różne problemy, stanowiska i nurty filozoficzne na przykładach pytań i twierdzeń filozofów;
- identyfikuje różne problemy etyczne, rozważa je z punktu widzenia różnych stanowisk i nurtów filozoficznych na własnych przykładach.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;

- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- dyskusja;
- audiobook.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Pomagać czy nie pomagać? Opiekun spolegliwy – moralny wzór Tadeusza Kotarbińskiego” ze wskazaniem na zawarty w nim tekst źródłowy. Uczniowie przygotowują się do omówienia tekstu, szukając informacji na temat kontekstu biograficznego i historyczno-filozoficznego. Wybrane osoby mogą zebrać potrzebne wiadomości do wstępnego rozpoznania tekstu. W czasie lekcji będą pełniły rolę ekspertów lub liderów grup zadaniowych.

2. Nauczyciel prosi uczestników zajęć o rozwiązanie ćwiczenia nr 1 z sekcji „Sprawdź się” na podstawie treści w zakładce „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji. Nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”, omawia zaprezentowane cele. Uczniowie ustalają kryteria sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Nauczyciel, za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji i na tej podstawie dobiera uczniów w pary. Prosi o przygotowanie pytań związanych z wyświetlonym tematem zajęć i udostępnionym przed zajęciami e-materiałem. Czego uczniowie chcą się dowiedzieć? Co ich interesuje w związku z zakresem lekcji? Omówienie pytań przygotowanych przez uczniów, dyskusja wstępna.
3. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: Jakimi zasadami etycznymi powinien kierować się człowiek.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z multimediami.** Uczniowie dzielą się na 4-osobowe grupy i pracują z tekstem źródłowym, postępując według ustalonego trybu pracy:
 - Wstępne rozpoznanie. Określenie nadawcy i odbiorcy tekstu.
 - Określenie tematu przywołanego fragmentu.
 - Identyfikacja problemów poruszonych w tekście.
 - Wypisanie pytań lub argumentów zawartych w tekście.
 - Postawienie tezy interpretacyjnej i wspólna dyskusja z przywołaniem argumentów.
 - Przywołanie kontekstów: historycznych, filozoficznych oraz wynikających z własnego doświadczenia ucznia.Nauczyciel może wyznaczyć zdolnego ucznia do pomocy określonej grupie lub grupom uczniów (ekspert).
2. Nauczyciel przechodzi do sekcji „Sprawdź się”. Dzieli klasę na 4-osobowe grupy. Uczniowie rozwiązują zadania, od najłatwiejszych do najtrudniejszych.

3. **Interpretacja uogólniająca tekstu źródłowego.** Uczniowie przygotowują konspekt pracy argumentacyjnej, w której przedstawiają interpretację omawianego tekstu źródłowego. Pracują indywidualnie, posiłkując się notatkami oraz treściami ćwiczeń.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Wybierz i opisz jeden przykład (z literatury, teatru, kina lub sztuk pięknych), który może być ilustracją do wybranego przez ciebie pojęcia, które poznałeś w sekcji „Przeczytaj”.

Materiały pomocnicze:

- Gadacz T., *Historia filozofii XX wieku*, Kraków 2009.
- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, tom 3, Warszawa 2005.
- Brudnik E., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie: przewodnik po metodach aktywizujących*, Warszawa 2010.
- Baer U., *Gry dyskusyjne*, Lublin 2000.
- Jan Woleński, *Kotarbiński*, Warszawa 1990.
- Jan F. Choroszy, *Poglądy etyczne Tadeusza Kotarbińskiego*, Wrocław 1997.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.

